УДК 351

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4\(10\)-163-171](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4(10)-163-171)

Прокопенко Тетяна Петрівна здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, Міжрегіональна Академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039, тел.: (050) 447-09-77, e-mail: prokopenko_tatiana2020@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2898-1958>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Анотація. У результаті здійсненого у статті аналізу широкого переліку наукових робіт та досліджень з проблематики публічного адміністрування туризмом та рекреацією здійснено вибірккову рецепцію засадничих, фундаментальних принципів стратегічного планування механізмів реалізації державного регулювання розвитку туризму, серед яких:

- *принцип багатофункціональності*: передбачає розгляд туристичного менеджменту як матеріально-ресурсного, функціонально-організаційного та смислово-кінцевого результату застосування ідей, позицій та принципових положень щодо побудови внутрішньо-функціональної та зовнішньої систем надання послуг;
- *принцип державної законності*: наділення туристичної сфери конкретно-визначеним підтекстом, що знаходить свій прояв у виокремленні туризму в якості управлінсько-орієнтаційної діяльності;
- *принцип системності*: окреслення суб'єктно-об'єктної взаємодії у процесі надання туристичних послуг як передумови формування єдиноначальних приписів;
- *принцип інтеграції*: акцентування уваги на обов'язковості інтегративно-наглядових процесів у туристичній сфері управління персоналом;
- *принцип партнерства*: формування передумови стабілізації та гармонізації у сфері туристично-розвиткової галузі;
- *принцип мобільності і стійкості системи управління туризмом*: Здійснення аналізу контрольно-управлінської системи та її придатності до реагування на сутісно-обставинні зміни, ринкові перетворення задля нормування та стабілізації нагляду;
- *принцип мотивації*: створення підвалин туристично-підприємницького, туристично-персонального та цільового заохочень клієнтсько-виробничої бази.

Зазначено, що механізм державного регулювання розвитку туризму представляє собою складну систему, яка складається з: визначених параметрів, які, за умови їх активної взаємодії, мають змогу забезпечити ефективність у прийнятті управлінських рішень у сфері туризму; комплексу організаційно-економічних інструментів та методів, із застосуванням яких виконуються необхідні функції для забезпечення реалізації заходів для сприяння сталому розвитку сфери туризму.

Ключові слова: механізми державного управління, туристично-рекреаційне середовище, розвиток сфери капіталу, державно-приватне партнерство, соціально-економічний розвиток країни.

Prokopenko Tetyana Petrovna Candidate of Higher Education, Doctor of Philosophy, Interregional Academy of Personnel Management, Frometivska St., 2, Kyiv, 03039, tel.: (050) 447-09-77, e-mail: prokopenko_tatiana2020@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2898-1958>

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPMENT AND FUNCTIONING OF STATE REGULATION OF TOURISM DEVELOPMENT

Abstract. As a result of the analysis of the wide list of scientific works and researches on problems of public administration of tourism and recreation carried out in the article the selective reception of basic, fundamental principles of strategic planning of mechanisms of realization of state regulation of tourism development, among which:

- principle of multifunctionality: provides for the consideration of tourism management as a material-resource, functional-organizational and semantic-final result of the application of ideas, positions and principles for the construction of internal-functional and external service delivery systems;
- principle of state legitimacy: endowment of the tourism sector with a specific subtext, which is manifested in the separation of tourism as a management and orientation activities;
- principle of systematization: outlining the subject-object interaction in the process of providing tourist services as a prerequisite for the formation of single-entry prescriptions;
- principle of integration: emphasizing the need for integrative and supervisory processes in the field of tourism personnel management;
- partnership principle: formation of preconditions for stabilization and harmonization in the field of tourism development;
- principle of mobility and sustainability of the tourism management system;
- analysis of the control and management system and its suitability to

- respond to substantive changes, market transformations to standardize and stabilize supervision;
- principle of motivation: the creation of the foundations of tourism-business, tourism-personal and targeted incentives for customer-production base.

It is noted that the mechanism of state regulation of tourism development is a complex system consisting of: certain parameters, which, provided their active interaction, can ensure efficiency in making management decisions in the field of tourism; a set of organizational and economic tools and methods, using which the necessary functions are performed to ensure the implementation of measures to promote sustainable development of tourism.

Keywords: mechanisms of public administration, tourist and recreational environment, development of capital sphere, public-private partnership, socio-economic development of the country.

Постановка проблеми. Одним із найдинамічніших явищ, на сьогоднішній день, у процесі активного розвитку світових економічних відносин виступає формування туристично-рекреаційної сфери. Така активізація пояснюється інтенсивними глобалізаційними процесами, збільшенням рівня мобільності населення, підвищенням стандартів життя людей у розвинених країнах світу, залученням великих обсягів інвестицій у туристично-рекреаційні регіони, які найбільш привабливі для потенційних інвесторів. Важливість аналізу місця та значення галузі туризму в процесах соціально-економічного розвитку держави зумовлена необхідністю ґрунтовного вдосконалення процесів функціонування механізмів публічного адміністрування туристичною сферою, активне використання яких сприятиме формуванню сприятливих умов для розвитку рекреаційної та суміжних галузей промисловості

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі, існує досить широкий перелік наукових робіт та досліджень з проблематики публічного адміністрування туризмом та рекреацією. Разом з тим, можна підкреслити, що, наявні на сьогоднішній день, наукові дослідження сфери туризму, її основних змістовних конфігурацій та параметрів, понятійно-категоріального апарату механізмів реалізації державного розвитку туризму, а, також, проблематики економічного зростання даної індустрії у зарубіжних наукових колах, розкриті недостатньо повно. Тому, актуальними питаннями виступають розвиток теоретичної бази рекреаційно-туристичної сфери та процеси формування дієвої комплексної системи управління даною галуззю та її сталим розвитком, адже дані аспекти особливо відрізняються своєю новизною, вагомих місцем у соціально-економічному розвитку будь-якої держави та вагомою практичною значимістю.

Мета статті – удосконалити науково-практичні підходи щодо розгляду

механізмів реалізації державного регулювання розвитку туризму.

Виклад основного матеріалу. Пропонується розглянути роль та необхідність реалізації публічного адміністрування для результативного функціонування механізмів реалізації державного розвитку туризму в усіх, без винятку, країнах світу. Низка наукових досліджень у світовій науковій думці присвячена питанням виникнення проблем у процесі зіткнення загальнонаціональних інтересів держави та інтересів основних суб'єктів ринку туризму через підвищення рівня добробуту та рівня життя населення. Тож, реалізація дієвого публічного адміністрування даного напрямку має вагоме значення для підтримки балансу суспільних та приватних інтересів за рахунок здійснення державою активного впливу на рекреаційно-туристичну сферу.

Щодо поняття «управління», у контексті даної роботи, то воно є системноутворюючим елементом роботи та перспективної розбудови туристичної сфери, котра схильна до експансіювання послуг за критеріями виробничо-послужових категорій, поєднаних із чітким окресленням ролі індивіда у подібному сполученні. Необхідно акцентувати увагу на тому, що контроль та нагляд у сфері туризму містить сутнісно-орієнтаційні відмінності від аналогічної діяльності у відмінних від зазначеного секторально-економічних управлінських сегментах. У той же час, концепт «людина-людина» найбільш ємно та повноцінно описує характерні ознаки контрольно-управлінських послуг у даній сфері. Відтак, управління туризмом є чітко зрозумілим, характерним та нормованим впливом на об'єктно-процесні капітали, що надають змогу використовувати теорії туристичного бізнесу в окремому векторі, за умови отримання раніше визначеного контекстного підсумку.

Вважаю, що менеджмент у сфері надання туристичних послуг співвідноситься із його функціонально-оперативним забезпеченням. Останнє реалізовується шляхом, зокрема: управлінсько-стратегічного розподілу обов'язків; підприємницько-управлінського аналізу роботи туристичних підрозділів; координуючої та розпорядчої діяльності у сфері туристично-оперативної інтеграції; пошуку методологічних основ контролю та нагляду за роботою з людським капіталом; моніторингу професійно-робочого зростання працівників у сфері туризму; пошуку оптимальної моделі стимулювання та покращення ефективності роботи працівника. Окремі напрями забезпечення менеджменту туристичних послуг потребують більш детального опису.

При цьому, засадничими рисами стратегічного планування як інструменту забезпечення дієвості туристичної справи пропонується визначити [1, с. 14]:

- 1) фондово-технологічний, розподільчо-ресурсний та управлінсько-кадровий поділи (відповідно до юрисдикції);
- 2) пошук оптимальної комунікативної моделі, що дозволить найбільш

ефективно взаємодіяти із оточенням, соціумом та партнерами;

3) проблемно-координаційний підхід, що дозволяє відобразити закономірності внутрішнього влаштування організації;

4) пошук стратегічно-модельного підходу, що має ретроспективно-перспективний характер та дозволяє застосовувати сучасні управлінські підходи.

Туристично-підприємницький менеджмент має власним джерелом формування концептуальних основ персонально-ресурсних основ управління.

Опис даної сфери найкраще підкреслює дефінітивна сентенція Дж. Сторея, у контексті ресурсно-управлінської діяльності щодо людського капіталу. Науковець окреслює дану діяльність як управлінсько-організаційні дії щодо основ контролю за діяльністю відповідальних осіб, метою котрих є отримання конкретно визначених результатів – у конкурентно-стратегічних та кваліфікаційно-персональних технічних нормуваннях, що створюються на основі структурно-кадрових та культурно-виробничих методологічних рекомендацій. Зазначене твердження доводить, що людський капітал є невичерпним підприємницьким ресурсом, що дозволяє, повною мірою, реалізовувати управлінське мистецтво. Останнє, в свою чергу, виявляється у реалізації методично-практичних трактовок, метою формування котрих є мотиваційно-стимулююча діяльність, спрямована на мобілізацію професійної складової працівника [2, с. 30].

Технологічно-управлінський підтекст у сфері дозвіллево-відпочинкової інфраструктури формує категоріально-понятійні принципи туристично-підприємницького управління.

Існує декілька ортодоксальних менеджмент-поглядів на класифікаційні особливості управлінських засадничих положень. Так, у 1912 році, Г. Емерсон опублікував теоретично-прикладне дослідження під назвою «Дванадцять принципів продуктивності», де було виокремлено, сформовано та проаналізовано підприємницько-управлінські трактати із їх практично-теоретичною регламентацією. Вченим було окреслено основи раціонального управління: 12 окремих принципів є тісно дотичними до стилістики встановлення контрольної-наглядових ідей, принципів раціоналізму, професійної та виробничої компетентностей, дисциплінарно-розпорядчих норм та розпорядків, ідеологій точності, корисної дії, повноти, моментності та перманентності обліково-аналізаторської активності. Окрім того, до зазначеного кластеру включаються більш загальні поняття, як-от: економіко-фінансове забезпечення та уснописьмові стандарти міжособистісної комунікації [3, с. 171].

За А. Файолем, наука управління сформована та стандартизована за такими принципами, як: професійно-робочий розподіл обов'язків; коло компетенції та персональний вклад у професійну діяльність; застосування концепції дисциплінарної єдності; виокремлення єдиного державно-управлінського курсу

(стратегії) розвитку; ієрархія щодо розподілу персональних та загальнокорпоративних інтересів; формування кошторису, концепту розподілу грошових активів та фінансового схвалення за виконання конкретного завдання; поєднання централізовано-впорядкованого контролю, заснованого на забезпеченні умов професійної стабільності людського капіталу; корпоративна ініціативність як джерело новаторських ідей.

Спираючись на проведені дослідження, логічним буде виокремити такі управлінські принципи, надані Ф. Тейлором [4, с. 220-221], як:

1. Раціональне запозичення наукової методології та виробничо-операційної стандартизації діяльності персоналу на засадах трудової етики.

2. Пошук «ідеального працівника», який відповідатиме критеріям конкурентоздатності, персональних можливостей, пунктуальності та змоги виконувати енергозатратні операції.

3. Стандартизація в області науково-освітнього, персонального та розвитково-кваліфікаційного рівнів працівника.

4. Побудова управлінської діяльності на засадах взаємної допомоги, психоемоційного моніторингу та менеджмент-колаборації щодо основ реалізації вищевказаних принципів соціального інтегрування.

Варто наголосити, що туристично-управлінська діяльність являє собою нормовану, інтегровану та унікальну сферу організаційно-правової роботи. На відміну від інших галузевих принципів роботи, туристичний менеджмент є дотичним до виокремлення персони як основи будь-яких комунікативних зв'язків під час здійснення взаємодії. Відповідно, місце персоналу в управлінсько-розпорядчій діяльності отримує нові межі. Одночасно, відбувається перепрофілювання в контексті розуміння поняття «людські індивідуальні ознаки».

Належний рівень управлінсько-теоретичних концептів спрямований на вдосконалення управлінсько-стильових, ціннісно-персональних та управлінсько-активних засад приватного регулювання [3, с. 173].

На мою думку, менеджмент туризму засновується на таких принципових положеннях, як: робітничо-професійна лояльність; менеджмент-відповідальність; атмосферно-комунікативне забезпечення; причетність кожного працівника до реалізації будь-якого стартапу на засадах рівності внесків та отримання дивідендів; оперативне реагування на зміни обставин (середовища) професійного навантаження; реалізація принципів сатисфакції від роботи на засадах запозичення методологічних основ такої діяльності; здатність до пошуку оптимального балансу між такими категоріями, як : партнери-покупці, бізнес-постачальники, клієнтська база; формування необхідності професійно-етичного забезпечення ведення професійної діяльності; надання людському капіталу

впевненості у їх профпридатності; якісно-контрольна та ресурсно-персональна діяльність керівництва компанії; перспективно-просторове бачення бізнес-концепції у хронологічному вимірі; ініціативність, всевимірність та продуктивність роботи.

Системно-підсумкова класифікація класично-сучасних управлінських концептів у сфері туризму зумовили необхідність побудови туристично-управлінських принципів керівництва, що систематизовані у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Принципи управління в туризмі

Принципи управління	Характеристика принципів
Принцип багатфункціональності	Розгляд туристичного менеджменту як матеріально-ресурсного, послугового, функціонально-організаційного та смислово-кінцевого результату застосування ідей, позицій та принципових положень щодо побудови внутрішньофункціональної та зовнішньої системи надання послуг, що характеризуватимуться універсальністю, всевимірністю, класичністю та спрямованістю та оперативне вирішення ризиків, що пов'язані із діяльністю туристичної компанії, загалом
Принцип державної законності	Наділення туристичної сфери конкретним визначенням підтекстом, що знаходить свій прояв у виокремленні туризму в якості управлінсько-орієнтаційної діяльності, що має бути актуалізованою відповідно до вимог конкретної законодавчої юрисдикції
Принцип системності	Окреслення суб'єктно-об'єктної взаємодії у процесі надання туристичних послуг як передумови формування єдиногоначальних приписів; подібний процес ґрунтується на гнучкості, змінності та невизначеності зовнішніх ризиків у сфері бізнес-підприємництва, що поєднані із персонально-факторним складом зазначених чинників
Принцип інтеграції	Акцентування уваги на обов'язковості інтегративно-наглядових процесів у сфері управління персоналом, контролю та нагляду за міжособистісними відносинами всередині професійно-робочої групи, організації, або підприємства
Принцип партнерства	Формування передумови стабілізації та гармонізації у сфері туристично-розвиткової галузі; ґрунтується на поєднанні персонально-значущих, пріоритетно-галузевих та туристично-комунікативних основах нагляду, контролю та управління у даній сфері; в той же час, формується на засадах багатоскладності, поєднаності елементів та узгодженості координаційно-розпорядчих елементів
Принцип мобільності і стійкості системи управління туризмом	Здійснення аналізу контрольно-управлінської системи та її придатності до реагування на сутісно-обставинні зміни, ринкові перетворення задля нормування та стабілізації нагляду; субсидіарними складовими визнаються туристична безпека, що формує у споживача послуг розуміння наявності елементів страхування та збереження власного життя за наявності форс-мажорних обставин

Принцип мотивації	Створення підвалин туристично-підприємницького, туристично-персонального та цільового заохочень клієнтсько-виробничої бази, що сприяє покращення професійно-виробничих коефіцієнтів корпорації.
-------------------	---

Відтак, зазначені управлінсько-туристичні принципи містяться ознаки ідентичності та взаємної дотичності. Кожен принцип виступає інструментарієм доповнення та окреслення характерних меж попереднього, вирішуючи питання синергетичного сприяння.

У підсумку, варто відзначити соціокультурне, стилістично-виробниче та еволюційно-хронологічне підґрунтя туристичної сфери бізнесу. З іншого боку, опосередковані чи прямі зміни у концептуально-виконавчих традиціях ведення управлінської діяльності у даній сфері є результатом державно-культурних, науково-технічних та туристсько-інфраструктурних трансформацій [5].

Висновки. Внаслідок аналізу науково-практичного доробку західних теоретиків, здійснено узагальнений аналіз понятійно-категоріального апарату в сфері державно-управлінських механізмів у процесі надання туристичних послуг. Обґрунтовано думку про те, що засадничими рисами стратегічного планування як інструменту забезпечення дієвості туристичної справи є: фондово-технологічний, розподільчо-ресурсний та управлінсько-кадровий поділи напрямів туристично-управлінської діяльності; пошук оптимальної комунікативної моделі, що дозволить найбільш ефективно взаємодіяти із оточенням, соціумом та партнерами у сфері туризму; проблемно-координаційний підхід, що дозволяє відобразити закономірності внутрішнього влаштування туристичної компанії, загалом; пошук стратегічно-модельного підходу, що має ретроспективно-перспективний характер та дозволяє застосовувати сучасні управлінські підходи у сфері туристично-розвиткової галузі.

Література:

1. Король О.Д., Крачило М.П. Менеджмент туризму: Навч. посіб. — К.: Знання, 2009. — 248 с.
2. Могильська Л.М. — «Управління персоналом та вдосконалення організації праці в туристичному підприємстві». — Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю — Туризмознавство — Тернопільський економічний університет, Тернопіль, 2017р., 111 с.
3. Т.В. Шелемєтьєва Систематизація принципів управління розвитком туризму в умовах трансформації національної економіки / Т.В. Шелемєтьєва // Вісник економічної науки України. — 2018. — № 2 (35). — С. 171–176.
4. Дяченко Л. А. Суть та особливості управління підприємствами туристичної сфери / Л. А. Дяченко // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2012. - Вип. 1. - С. 217-224. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2012_1_36

5. Непомнящий О. М. Аналіз сучасного стану фінансування міжнародними фінансовими організаціями інвестиційних проєктів в Україні / О. М. Непомнящий, Ю. Г. Прав // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 19. - С. 72-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_19_17

References:

1. Korol, O.D., Krachylo, M.P. (2009). *Menedzhment turizmu [Tourism Management]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
2. Mohylska, L.M. (2017). Upravlinnia personalom ta vdoskonalennia orhanizatsii pratsi v turystychnomu pidpriemstvi [Personnel management and improvement of labor organization in the tourist enterprise]. *Master's thesis*. Ternopil: Ternopilskyi ekonomichnyi universytet [in Ukrainian].
3. Shelemetieva, T.V. (2018). Systematyzatsiia pryntsyviv upravlinnia rozvytkom turyzmu v umovakh transformatsii natsionalnoi ekonomiky [Systematization of management principles of tourism development in the conditions of transformation of national economy]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy — Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2(35), 171-176 [in Ukrainian].
4. Diachenko, L.A. (2012). Sut ta osoblyvosti upravlinnia pidpriemstvamy turystychnoi sfery [The essence and features of management of enterprises in the tourism sector]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, 1, 217-224. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2012_1_36 [in Ukrainian].
5. Nepomniashchy, O.M., Prav, Yu.H. (2016). Analiz suchasnoho stanu finansuvannia mizhnarodnymi finansovymi orhanizatsiiamy investytsiinykh proektiv v Ukraini [Analysis of the current state of financing by international financial organizations of investment projects in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 19, 72-76. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_19_17 [in Ukrainian].